

УДК 366.2

О. С. Ткаченко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7795-9293>**І. Д. Кузнецов,**

здобувач гр. МгОП-1-24, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-4291-9981>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.23.162

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

О. Tkachenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Management of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University

I. Kuznetsov,

Student of the gr. MgOP-1-24, Dnipro State Agrarian and Economic University

THE ESSENCE AND SPECIFICITY OF ACCOUNTING FOR SETTLEMENTS WITH SUPPLIERS AND CONTRACTORS

В статті розглянуті сутність та специфіка розрахунків з постачальниками і підрядниками, які у сучасних умовах ринкової економіки набувають особливого значення, оскільки ці аспекти забезпечують фінансову стабільність підприємств, своєчасне виконання якими своїх договірних зобов'язань сприяє раціоналізації використання власних грошових коштів. Досліджено сутність обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками визначення якого полягає у формуванні кредиторської заборгованості, що дає змогу контрагенту отримувати платежі в умовлений строк. Дано чітке визначення та розкрито сутність контрагентів для підприємств. Розкрито значення та важливість розрахунків з постачальниками і підрядниками в обліковому процесі. З метою структурування, було запропоновано порівняння розрахунків з постачальниками та розрахунків з підрядниками щодо різних специфічних аспектів. Визначено, що розрахунки з постачальниками і підрядниками є досить складною та відповідальною ділянкою обліку, яка потребує від працівників особливого контролю та точності. Документообіг та внутрішньогосподарський контроль у сукупності забезпечують достовірність розрахунків із постачальниками і підрядниками та підвищують фінансову дисципліну підприємства.

The article examines the essence and specifics of settlements with suppliers and contractors, which, in the current conditions of a market economy, acquire particular significance, as these aspects ensure the financial stability of enterprises, and the timely fulfillment of their contractual obligations contributes to the rational use of their own financial resources. In the course of any enterprise's economic activity, settlements with suppliers and contractors occupy a leading position, as they ensure the uninterrupted flow of materials, the completion of work, and the provision of services. A definition was provided indicating that the essence of accounting for settlements with suppliers and contractors lies in the formation of accounts payable, which allows the counterparty to receive payments within the agreed time frame. A clear definition and the essence of counterparties for enterprises were also disclosed, as well as the importance of their correct classification for the purposes of accounting and analytical activities. The significance and importance of settlements with suppliers and contractors in the accounting process were revealed, as this area directly affects the state of current assets, liquidity indicators, and the overall financial result. For the purpose of structuring, a comparison of settlements with suppliers and contractors regarding various specific aspects was proposed, which made it possible to identify their common features and differences, highlight potential risks, and determine the peculiarities of document processing. It was established that settlements with suppliers and contractors constitute a rather complex and responsible area of accounting, requiring a high level of professional training, attention to detail, and compliance with current

legislation. Properly organized document flow and internal control, in combination, ensure the reliability of settlement records, minimize the risks of contractual violations, and enhance the financial discipline of the enterprise, creating an information base for making well-founded managerial decisions.

Ключові слова: облік, постачальники, підрядники, підприємства, специфіка, кредиторська заборгованість, розрахунки.

Key words: accounting, suppliers, contractors, enterprises, specificity, accounts payable, calculations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективність діяльності підприємства, у рамках сучасних умов господарювання, значною мірою залежить від належної та грамотної організації розрахунків з постачальниками і підрядниками, які без сумнівів можна назвати однією з основних складових системи договірних відносин між підприємствами та обов'язковою умовою забезпечення фінансової стійкості та операційної безперервності будь якого суб'єкту господарювання. Постачальники і підрядники у широкому сенсі — це суб'єкти господарювання, контрагенти, з якими підприємство спеціально вступає у договірні відносини для забезпечення власної діяльності необхідними ресурсами або послугами. Недосконалість обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками може призвести до спотворення фінансових результатів, сильно ускладнювати управління дебіторсько-кредиторською заборгованістю та може негативно вплинути на платоспроможність підприємства. Водночас вивчення специфіки розрахунків з постачальниками і підрядниками дає підприємству можливість своєчасно виконувати зобов'язання, підвищувати ефективність управління фінансовими потоками, гарантувати правильність та достовірність облікових даних, що, у свою чергу, сприяє оптимізації розрахунків та прийняттю ефективних управлінських рішень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Велика кількість науковців присвятили свої праці вивченню сутності та специфіки обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками, серед яких можна зазначити: Бондаренко Н.М., Бондаренко О.М., Владика О.Є., Гудима В.Ю., Данилко А.Р., Демченко Я.М., Липецька О.Р., Оляднічук Н.В., Причепа І.В., Прохорова В.М., Руда Л.П., Сугак М.Т., Фатенок-Ткачук А.О., Яремченко М.В. та ін.

Попри дійсно значну кількість наукових праць, питання щодо сутності та специфіки обліку розрахунків з постачальниками і підряд-

никами залишаються актуальними, що зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є вивчення та аналіз сутності та специфіки обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками та значення ефективного оперування цими аспектами для підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сутність розрахунків з постачальниками і підрядниками у першу чергу полягає в формуванні кредиторської заборгованості підприємства, яке є як законним правом контрагента на отримання коштів за виконані роботи або поставлені цінності та водночас зобов'язанням підприємства здійснити цей платіж в обумовлений строк. Варто уточнити, що контрагенти, до яких і відносяться постачальники і підрядники, це будь які фізичні або юридичні особи, з якими укладаються договори та проводяться ділові операції. З точки зору підприємства, постачальниками є контрагенти, юридичні та фізичні особи, які здійснюють поставки цінностей: виробничих запасів, необоротних активів, малоцінних та швидкозношуваних предметів тощо. Перед постачальниками у підприємства виникають зобов'язання, які обов'язково підлягають оплаті. Підрядники, у свою чергу, це фізичні та юридичні особи, які виконують певні роботи на замовлення підприємства, наприклад, ремонт, будівництво, монтаж, транспортування, обслуговування обладнання. Розрахунки з підрядниками є поточними зобов'язаннями. Регулювання розрахунків з контрагентами здійснюється за умовами договорів, згідно нормативно-правових актів та внутрішніх документів підприємства. Строки та порядок оплати, відповідальність сторін, умови постачання та виконання робіт визначаються під час укладання договорів. Документальне підтвердження всіх господарських операцій є обов'язковим.

Таблиця 1. Специфічні аспекти обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками

Специфічний аспект	Постачальники	Підрядники
Завдання контрагента	Постачання товарно-матеріальних цінностей	Надання послуг та виконання робіт
Первинні документи	Накладні, товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури, акти приймання-передачі товарно-матеріальних цінностей	Акти виконаних робіт, акти наданих послуг, кошторис
Визнання заборгованості	Після отримання ТМЦ та підтвердження факту отримання документами	Після підписання актів виконаних робіт
Відображення в обліку	Отримання запасів та визнання кредиторської заборгованості	Визнання витрат, капітальних інвестицій, збільшення вартості об'єкта (залежно від виду роботи)
Рахунки обліку	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
Податковий облік	Податковий кредит з ПДВ при отриманні товарів і податкової накладної	Податковий кредит з ПДВ після отримання актів виконаних робіт і податкової накладної
Закриття заборгованості	Оплата, повернення товарів, зарахування авансів	Оплата після підписання актів
Потенційні ризики	Неякісні товари, прострочене постачання, нестача товарно-матеріальних цінностей	Невідповідність обсягів робіт, затримання здачі об'єкта, завищення вартості контрагентом

Джерело: сформовано авторами.

Дослідимо глибше сутність та особливості розрахунків із постачальниками і підрядниками. Згідно з НП(С)БО 11 "Зобов'язання" [4], розрахунки з постачальниками та підрядниками належать до поточних зобов'язань підприємства, що підлягають погашенню протягом операційного циклу або дванадцяти місяців із дати балансу. Проте на нашу думку таке тлумачення має загальний характер і не розкриває економічної природи та функціонального призначення цих розрахунків у господарській діяльності підприємства. З огляду на це буде слушно проаналізувати погляди науковців та практиків на сутність і значення розрахунків з постачальниками та підрядниками у системі бухгалтерського обліку.

Ми повністю погоджуємося з твердженням Рудої Л.П., Причепа І.В. та Липецької О.Р. щодо важливості розрахунків з постачальниками і підрядниками для підприємств: "облік розрахунків з постачальниками та підрядниками є одним із складових бухгалтерського обліку, який у свою чергу є необхідною та важливою ланкою у діяльності будь-якої організації" [7].

Владика О.Є. наголошує на тому, що: "однією з важливих передумов діяльності підприємства є процес постачання, що тісно пов'яза-

ний з розрахунковими операціями, які можуть призводити до утворення зобов'язань" [3].

Прохорова В.М. та Демченко Я.М. стверджують, що: "розрахунки з постачальниками та підрядниками займають вагоме місце в системі розрахункових операцій, а також є найважливішою складовою бухгалтерської діяльності, оскільки вони впливають на формування основної частини грошових надходжень підприємств" [6].

Фатенок-Ткачук А.О. та Данилко А.Р. зазначили, що: "сьогодні діяльність будь-якого підприємства незалежно від форми власності неможлива без взаємодії зі сторонніми організаціями, які забезпечують підприємство необхідними для діяльності ресурсами, а також виконують роботи та надають послуги. Через різницю у часі між моментами постачання та сплати за рахунками у підприємства виникає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Розмір цього виду зобов'язань потрібно ретельно контролювати, адже, з одного боку, вони є тимчасово вільними обі-

вими коштами, а з іншої, — здійснюють вплив на фінансову стійкість та платоспроможність суб'єкта господарювання" [9].

Ретельно проаналізувавши всі наведені вище твердження вітчизняних науковців, можна з упевненістю сказати, що облік розрахунків із постачальниками і підрядниками є важливим елементом фінансової діяльності підприємства, який потребує ретельного контролю. Специфіка обліку цих розрахунків полягає у тому, що вони стосуються отримання матеріальних цінностей, виконання робіт чи надання послуг без негайного здійснення оплати, що потребує чіткого визначення часу виникнення зобов'язань, їх правильної вартісної оцінки та письмового підтвердження. Також суттєвим елементом розрахунків з постачальниками і підрядниками є належне використання субрахунків бухгалтерського обліку, нагляд за термінами погашення боргів, відображення валютних коливань за зовнішньоекономічними угодами та формування правдивих даних у фінансових звітах. З огляду на ці фактори, специфічні аспекти обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками представлені на таблиці 1.

Отже, проводячи аналіз таблиці 1, можна зробити висновки, що розрахунки з постачальниками та підрядниками мають спільну еконо-

мічну сутність, оскільки вони утворюють кредиторську заборгованість підприємства. Разом із тим ці взаєморозрахунки є досить структурованими, мають певний перелік первинних документів та регулюються договірними умовами. Ясна організація обліку розрахунків із контрагентами спричиняє зростання фінансової дисципліни, зменшення ризиків невчасної оплати та дієвому керуванню активами підприємства.

Проте, не дивлячись на структурованість, облік цих розрахунків є набагато складнішим, ніж може здатися на перший погляд. Свою думку стосовно цього факту висловила Оляднічук Н.В., яка стверджує, що: "найбільш складною і досить відповідальною ділянкою процесу розрахунків із постачальниками та підрядниками є достовірність здійснення господарських операцій та своєчасність їх обліку, що забезпечує належний розрахунковий процес, дає змогу здійснити поглиблений економічний аналіз із метою аудиту виконання договірних зобов'язань між контрагентами" [5].

Основною складністю обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками можна назвати велику кількість операцій, які потребують точного документального оформлення та контролю їх виконання. Крім того, облік цих розрахунків вагомо ускладнюється тим, що також необхідно враховувати податкові наслідки, такі як податок на додану вартість, курсові різниці при розрахунках у валюті, та запобігати простроченню зобов'язань, що, звичайно, вимагає від працівників уважності та чіткої організації документообігу.

Мивважаємодоречним ствердження Сугак М.Т. та Яремченко М.В. стосовно документообігу: "документообіг це налаштована система проходження документів відповідно до інструкції підприємства від моменту створення (одержання) до завершення зобов'язання чи архівації. Документи опрацьовують на єдиних організаційних засадах та проходять такі етапи: ретельна перевірка за якісними критеріями на достовірність, законність, правильність і точність оформлення документів із заповненням усіх реквізитів, далі групування, таксування, контролювання, реєстрування і здавання в архів" [8].

Продовжуючи розкриття теми документообігу, ми посилаємось на науковців Бондаренко О.М. та Гудиму В.Ю., які зауважують, що: "відповідальність за своєчасну підготовку необхідних матеріалів та оформлення, облік, реєстрацію та зберігання договорів раціонально покладати на департамент або відділ, який відповідає за підготовку та оформлення договірних відносин відповідно до покладених на

нього функцій (матеріально-технічного забезпечення, збуту, комерційну, маркетингу, менеджменту, технічного контролю, реклами)" [2].

Ще одним важливим аспектом, що стосується обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками, є внутрішньогосподарський контроль. Ми згодні з думкою Бондаренко Н.М., що: "ефективність контролю господарської діяльності, зокрема операцій щодо розрахунків із постачальниками підприємства та фактів їх зміни, залежить від раціональної його організації та чітко сформованої методики, яка передбачає наявність послідовного переліку етапів, методів та прийомів контролю та відповідного пакету розроблених робочих документів контролера для проведення внутрішньогосподарського контролю обраного об'єкта і базується на визначеному переліку систематизованих джерел інформації" [1].

Таким чином, можна впевнено затвердити, що раціональна організація документообігу створює основу для достовірного відображення розрахунків у бухгалтерському обліку та дає можливість забезпечувати оперативне та вчасне оформлення первинних документів, їх перевірку, передавання та зберігання. Також він гарантує своєчасний контроль за виконанням договірних зобов'язань, що є особливо важливим в умовах інтенсивного обігу первинної інформації та значної кількості контрагентів. Ефективний внутрішньогосподарський контроль, у свою чергу, закликаний відстежувати правильність виконання договірних зобов'язань, знаходити помилку, зловживання чи прострочення, а також надавати зворотній зв'язок стосовно слабких місць у системі документообігу. Спільна робота цих компонентів сприяє зростанню зрозумілості розрахунків із постачальниками і підрядниками, зменшенню ризиків та гарантуванню фінансової стійкості підприємства. Налагоджений документообіг у поєднанні з контрольними процедурами формує інформаційну базу для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Отже, проведене дослідження може підтвердити, що розрахунки з постачальниками та підрядниками є ключовим елементом бухгалтерського обліку, від яких залежить формування кредиторської заборгованості підприємств. Можна стверджувати, що основна складність обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками полягає у значній кількості операцій, які потребують чіткого документального оформлен-

ня, своєчасності контролю за виконанням зобов'язань та правильності відображення у обліку. Специфіка розрахунків з постачальниками полягає у постачанні товарно-матеріальних цінностей, для яких потрібно застосовувати накладні, товарно-транспортні накладні та рахунки-фактури. Взаєморозрахунки з підрядниками передбачають здійснення робіт або надання послуг, які документуються актами виконаних робіт, кошторисами, податковими накладними. До того ж, дослідження підтверджує, що внутрішньогосподарський контроль є важливим та вагомим інструментом обліку, що гарантує достовірність та вчасність розрахунків з контрагентами. Розумна організація контролю, чітка методологія та наявність впорядкованих джерел інформації дозволяють збільшувати ефективність управління фінансовими потоками підприємства та зменшувати ризики порушень угод.

Література:

1. Бондаренко Н.М. Внутрішньогосподарський контроль зобов'язань перед постачальниками та підрядниками. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1307—1315. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/218.pdf (дата звернення: 22.10.2025).
2. Бондаренко О.М. Гудима В.Ю. Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 4. С. 26—29.
3. Владика О.Є. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Young Scientist*. 2016. № 12.1 (40). С. 677—681.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 11 "Зобов'язання": Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 22.10.2025).
5. Оляднічук Н. В. Удосконалення обліку та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2021. № 47. С. 86—92.
6. Прохорова В.М. Демченко Я.М. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. № 1 (28). С. 96—108.
7. Руда Л.П. Причепя І.В. Липецька О.Р. Організація обліку та методичні засади проведення аудиту розрахунків з постачальниками і підрядниками. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1115> (дата звернення: 22.10.2025).
8. Сугак М.Т., Яремченко М.В. Особливості обліку та контроль розрахунків з постачальниками. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 12 (223). С. 49—56.
9. Фатенок-Ткачук А.О. Данилко А.Р. Облікові процедури контролю зобов'язань перед постачальниками та підрядниками. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 26, № 1. С. 179—187.

References:

1. Bondarenko, N. M. (2017), "Internal control of obligations to suppliers and contractors", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 13, pp. 1307—1315. available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/218.pdf (accessed October 22, 2025)
2. Bondarenko, O.M. and Hudyma, V.Yu. (2018), "Accounting for payments with suppliers and contractors", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 4, pp. 26—29.
3. Vladyka, O.Ye. (2016), "Ways to improve accounting for settlements with suppliers and contractors" *Young Scientist*, vol. 12.1 (40), pp. 677—681.
4. Ministry of finance of Ukraine (2000), National regulation (standard) of accounting 11 "Liabilities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (accessed October 22, 2025).
5. Oliadnichuk, N. V. (2021), "Improving accounting and auditing of settlements with suppliers and contractors", *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment*, vol. 47, pp. 86—92. available at: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2021-47-10>
6. Prokhorova, V.M. and Demchenko, Ya.M. (2014), "Ways to improve accounting for settlements with suppliers and contractors", *Problemy teorii ta metodolohii bukhgalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 1 (28), pp. 96—108.
7. Ruda, L.P., Prychepa, I.V. and Lypets'ka, O.R. (2022), "Organization of accounting and methodological principles for conducting an audit of settlements with suppliers and contractors", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 35, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1115> (accessed October 22, 2025).
8. Suhak, M.T. and Yaremchenko, M.V. (2020), "Features of accounting and control of payments with suppliers" *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 12 (223), pp. 49—56.
9. Fatenok-Tkachuk, A.O. and Danylko, A.R. (2016), "Accounting procedures for controlling liabilities to suppliers and contractors", *Ekonomichnyi analiz* vol. 26, no. 1, pp. 179—187.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2025 р.